

www.eknihyzdarma.cz

Tři zlaté vlasy děda Vševěda

Kapitola 1

Tři zlaté vlasy děda Vševěda

Karel Jaromír Erben

Zveřejněno s laskavým
souhlasem pana Radka
Rychnovského <http://literatura.rychnovsko.cz/>

Bylo - nebylo: byl jednou jeden
král, který se rád honil po lesích za
zvěři. Jednou taky se pustil daleko za
jelenem a zabloudil. Byl sám a sám,
přišla noc a král byl rád, že našel na
mýtině chalupu. Zůstával tam uhlíř.
Král povídá, jestli by ho chtěl z lesa

na cestu vyvést, že mu dobře zaplatí.
- "I rád bych s vámi," řekl uhlíř, "ale tu vidíte, žena se mi právě čeká, nemohu odejít. A kam byste taky v noci? Lehněte si na půdu na seno a ráno vás doprovodím:" - Brzy potom se narodil uhlířovi synáček. Král ležel na půdě, nemohl usnout. O půlnoci pozoroval dole ve světnici nějaké světlo. Koukne skulinou ve stropě a tu vidí: uhlíř spal, žena jeho ležela jako ve mdlobách a podle děťátka stály tři staré babičky, celé bílé, každá měla v ruce svíci rozsvícenou. První povídá: "Já tomu chlapci dávám, aby přišel do

velikých nebezpečností!" - Druhá povídá: "A já mu dávám, aby ze všech šťastně vyvázl a byl dlouho živ." - A třetí povídá: "A já mu dávám za ženu tu dcerušku, co se dnes narodila tomu králi, který tu nahoře na seně leží:" Nato babičky svíce zhasly a bylo zas ticho. Byly to sudičky.

Král zůstal, jako by mu byl meč do prsou vrazil. Nespál do rána; přemýšlel co a jak, aby se nestalo, co tu slyšel. Když se rozednilo, začalo dítě plakat. Uhlíř vstal a vidí, že mu žena zatím usnula na věčnost. "Och můj ubobý sirotečku!" naříkal: "co si

nyní s tebou počnu?" - "Dej mi to děťátko," praví král, "já se o něj postarám, že mu dobře bude; a tobě dám peněz tolik, že do smrti nebudeš musit uhlí pálit." - Uhlíř byl tomu rád a král slíbil, že si pro to děťátko pošle. Když přišel do svého zámku, vypravovali mu s radostí velikou, že se mu tu a tu noc narodila krásná dceruška. Byla to právě ta noc, když viděl ty tři sudičky. Král se zamračil, zavolal jednoho svého služebníka a povídá: "Půjdeš tam a tam do lesa, v chalupě tam uhlíř zůstává; dáš mu tyto peníze a on ti dá malé dítě. To dítě vezmeš a na cestě potom utopíš.

Neutopíš-li, budeš sám vodu pít!" - Služebník šel, vzal děťátko do košíka, a když přišel na lávku, kde hluboká a široká řeka tekla, hodil ho i s košíkem do vody. - "Dobrou noc, nezvaný zeti!" řekl potom král, když mu to služebník pověděl.

Král myslel, že se děťátko utopilo, a neutopilo se: plulo v košíku po vodě, jako by je kolíbal, a spalo, jako by mu zpíval, až připlulo k chalupě jednoho rybáře. Rybář seděl na břehu, spravoval síť. Tu vidí po řece něco plynout skočí do lodičky a za tím, a vytáhl z vody v košíku děťátko. I donesl ho své ženě

a povídá: "Vždyckys chtěla mít nějakého synáčka, a tu ho máš: přinesla nám ho voda." - Žena rybářova byla mu ráda a vychovala to dítě za své vlastní. Říkali mu Plaváček, protože jim po vodě připlaval.

Řeka teče a léta minou, a z hocha stal se krásný mládenec, že mu daleko široko nebylo rovného. Jednou v létě přihodilo se, že tudy jel na koni král sám a sám. Bylo parno, chtělo se mu pít, i zahnul k rybáři, aby mu dali trochu čerstvé vody. Když mu ji Plaváček podal, zarazil se král, hledě na něj. "Švarného

hoch máš, rybáři," povídá, "je-li to tvůj syn?" - "Je a není," odpověděl rybář; "právě tomu dvacet let připlaval po řece v košíku co maličké děťátko a vychovali jsme si ho." - Králi se udělaly mžitky před očima, zbledl jako stěna; viděl, že je to ten, co ho dal utopit. Ale hned se vzpamatoval, skočil z koně a povídá: "Potřebuju posla do mého královského zámku a nikoho s sebou nemám; může-li mi ten mládenec tam dojít?" - "Vaše královská Milost poroučí a hoch půjde," řekl rybář. - Král si sedl a napsal své paní králově list: "Toho mladíka, kterého ti tuto

posílám, dej bez meškání mečem probodnout: můj to zlý nepřítel. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle." Pak to psaní složil, zapečetil a přitlačil svůj prsten.

Plaváček vydal se hned se psáním na cestu. Musil velikým lesem, a než se nadál, sešel z cesty a zabloudil. Chodil z houští do houští, až se už začalo stmívat. Tu potká starou babičku: "Kampak, Plaváčku, kampak?" - "Jdu se psáním do královského zámku a zabloudil jsem. Nemohla byste mi, matičko, povědít, kudy na cestu?" - "Dnes už beztoho nedojdeš, je tma," řekla babička,

"zůstaň u mě na noc: však nebudeš u cizí, jsem ti kmotrou." - Mládenec si dal říci, a sotva byli několik kroků, měli před sebou hezký domek, jako by byl najednou ze země vyrostl. V noci, když hoch usnul, vytáhla mu babička psaní z kapsy a dala mu tam jiné, ve kterém tak bylo napsáno: "Toho mladíka, kterého ti tuto posílám, dej bez meškání s naší dcerou oddat: můj to souzený zet'. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle."

Když paní králová to psaní přečtla, dala hned vystrojit svatbu, a obě, paní králová i mladá královna,

nemohly se na ženicha dost nahledět, jak se jim líbil, a Plaváček byl se svou královskou nevěstou taky spokojen. Po několika dnech přijel domů král, a když viděl, co se stalo, rozzlobil se náramně na svou paní, co to učinila. - "Vždyť pak jsi mi sám poručil, abych ho dala s naší dcerou oddat, dřív než se vrátíš!" odpověděla králová a podala mu psaní. Král psaní vzal, prohlíží písmo, pečeť, papír - všecko bylo jeho vlastní. I dal si zavolat zetě a vyptával se, co a jak a kde chodil.

Plaváček vypravoval, kterak šel a v lese zabloudil a že zůstal na noc u

své staré kmotry. - "A kterak vypadala?" - "Tak a tak." - A král poznal z jeho řeči, že to byla táž osoba, která před dvaceti lety dceru jeho prisoudila synu uhlířovu. Myslíl - myslił - a potom povídá: "Co se stalo, nedá se změnit; ale zdarma přece mým zetěm být nemůžeš; chceš-li mou dceru mít, musíš ji za věno přinést tři zlaté vlasy děda Vševěda." Myslił si, že se takto svého nemilého zete nejjistěji zbaví.

Plaváček rozloučil se se svou chotí a šel - kudy a kam, nevím; ale že mu sudička byla kmotrou, bylo mu snadno pravou cestu najít. šel

dlouho a daleko, přes hory doly, přes vody brody, až přišel k černému moři. Tu vidí loď a na ní přívozníka.

- "Pozdrav pánbůh, starý přívozníku!" - "Dejž to pánbůh, mladý poutníku! Kam tudy cestou?"

- "K dědu Vševědu pro tři zlaté vlasy." - "Hoho, na takového posla dávno čekám. Dvacet let už tu převážím a nikdo mě nejde vysvobodit. Slíbíš-li mi, že se děda Vševěda zeptáš, kdy bude mé roboty konec, převezu tě." - Plaváček slíbil a přívozník ho převezl.

Potom přišel k nějakému velikému městu, ale bylo sešlé a

smutné. Před městem potká stařečka, měl v ruce hůl a sotva lezl. - "Pozdrav pánbůh, šedivý dědečku!" - "Dejž to pánbůh, pěkný mládenečku! Kam tudy cestou?" - "K dědu Vševědu pro tři zlaté vlasy." - "Aj aj", na takového posla tu dávno čekáme; to tě hned musím k našemu panu králi dovést." - Když tam přišli, řekl král: "Slyším, že jdeš poselstvím k dědu Vševědu. Měli jsme tu jabloň, nesla mladící jablka: když někdo jedno snědl, třeba byl už nad hrobem, omládl zas a byl jako jinoch. Ale už dvacet let nenese jabloň ovoce žádné. Slíbíš-li mi, že

se děda Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, odměním se tobě královsky." - Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil.

Potom přišel zase k jinému velikému městu, ale bylo z polovice pobořené. Nedaleko města zakopával syn otce svého zemřelého, a slzy mu jako hrauhy padaly po tvářích. - "Pozdrav pánbůh, smutný hrobníku!" řekl Plaváček. - "Dejž to pánbůh, dobrý poutníku! Kam tudy cestou?" - "Jdu k dědu Vševědu pro tři zlaté vlasy." - "K dědu Vševědu? Škoda, žes dříve nepřišel! Ale náš pan král na takového posla už dávno čeká;

musím tě k němu dovést." - Když tam přišli, řekl král: "Slyším, že jdeš poselstvím k dědu Vševědu. Měli jsme tu studnici, prýštila se z ní živá voda: když se ji někdo napil, třeba už umíral, hned se zas uzdravil; a kdyby byl už mrtev a tou vodou ho pokropili, zase vstal a chodil. Ale teď už dvacet let voda přestala téct. Slíbíš-li mi, že se děda Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, královskou odměnu ti dám." - Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil.

Potom šel dlouho a daleko černým lesem a uprostřed toho lesa

vidí velikou zelenou louku, plnou krásného kvítí, a na ní zlatý zámek; byl to zámek děda Vševěda, třeštil se jako žhavý. Plaváček vešel do zámku, ale nenašel tam nikoho, než v jednom koutě starou babičku, seděla a předla. "Vítám tě, Plaváčku:" povídá, "jsem ráda, že tě zas vidím." Byla to jeho kmotra, co byl u ní v lese noclehem, když to psaní nesl. "Copak tě sem přivedlo?" - "Král nechce, abych byl darmo jeho zetěm; i poslal mě pro tři zlaté vlasy děda Vševěda." - Babička se usmála a povídá: "Děd Vševěd je můj syn, jasné Slunce: ráno je pacholátkem, v

poledne mužem a večer starým dědem. Já ti ty tři vlasy z jeho zlaté hlavy opatřím, abych ti taky darmo nebyla kmotrou. Ale tak, synáčku, jak tu jsi, zůstat nemůžeš! Můj syn je sice dobrá duše; ale když přijde navečer hladový domů, mohlo by se lehko stát, že by tě upekl a snědl k večeři. Je tu prázdná kád', přiklopím ji na tebe." - Plaváček prosil, aby se taky děda Vševěda zeptala na ty tři věci, co slíbil na cestě, že přinese odpověď. - "Zeptám," řekla babička, "a dej pozor, co řekne."

Najednou strhl se venku vítr a západním oknem do světnice

přiletělo Slunce, starý dědeček se zlatou hlavou. "Čuchy, čuchy, člověčinu!" povídá, "někoho tu, matko, máš?" - "Hvězdo denní, kohopak bych tu mohla mít, abys ty ho neviděl? Ale tak je: celý den lítáš po tom božím světě a tam se té člověčiny načucháš; i není divu, když večer domů přijdeš, že ti ještě voní!" - Stařeček neřekl na to nic a sedl k večeři.

Po večeři položil svou zlatou hlavu babičce na klín a počal dřímat. Když babička viděla, že už usnul, vytrhla mu jeden zlatý vlas a hodila na zem - zazvonil jako struna. - "Co

mi chceš, matko?" řekl stařeček. -
"Nic, synáčku, nic! Dřímala jsem a
měla jsem divný sen." - "A co se ti
zdálo?" - "Zdálo se mi o jednom
městě, měli tam pramen živé vody:
když někdo stonal a napil se jí,
ozdravěl; a když umřel a tou vodou
ho pokropili, zas ožil. Ale teď už
dvacet let voda přestala téct: je-li
jaká pomoc, aby zas tekla?" -
"Snadná pomoc: v té studnici na
prameni žába sedí, nedá vodě téct; ať
žábu zabijí a studnici vyčistí, poteče
voda zas jako prve." - Když stařeček
potom zas usnul, vytrhla mu babička
druhý zlatý vlas a hodila na zem. -

"Což zase máš, matko?" - "Nic, synáčku, nic! Dřímala jsem a zdálo se mi zas něco divného. Zdálo se mi o jednom městě, měli tam jabloň, nesla mladící jablka: když někdo zestárnul a jedno snědl, omládl zas. Ale teď už dvacet let nenese jabloň ovoce žádné: je-li jaká pomoc?" - "Snadná pomoc: pod jabloni leží had, užírá ji síly; ať hada zabijí a jabloň přesadí, ponese zas ovoce jako prve." - Potom stařeček brzy zas usnul a babička mu vytrhla třetí zlatý vlas. - "Což mě, matko, spát nenecháš?" řekl stařeček mrzutě a chtěl vstávat. - "Lež, synáčku, lež! Nehněvej se,

nerada jsem tě vzbudila. Ale přišla na mě dřímota a měla jsem zas podivný sen. Zdálo se mi o přívozníkovi na černém moři: dvacet let už tam převáží a nikdo ho nejde vysvobodit. Kdy bude roboty jeho konec?" - "Hloupé matky to syn! Ať dá jinému veslo do ruky a sám vyskočí na břeh, bude ten zas přívozníkem. Ale teď už mi dej pokoj: musím časně ráno vstát a jít slzy sušit, co králova dcera každou noc vypláče pro svého muže, syna uhlířova, kterého král poslal pro mé tři zlaté vlasy."

K ránu strhl se zas venku vítr a

na klíně své staré matičky probudilo se, místo stařečka, krásné zlatovlasé dítě, boží Slunéčko, dalo matce sbohem a východním oknem vyletělo ven. Babička zas odklopila kád' a řekla Plaváčkovi: "Tuhle máš ty tři zlaté vlasy, a co děd Vševěd na ty tři věci odpověděl, už taky víš. Jdi spánembohem, už mě víc neuhlídáš, není toho třeba." - Plaváček babičce pěkně poděkoval a šel.

Když přišel do toho prvního města, ptal se ho král, jakou jim nese novinu. - "Dobrou!" řekl Plaváček. "Dejte studnici vyčistit a žábu, co na prameni sedí, zabijte, a poteče vám

voda zas jako kdy prve." - Král to dal hned udělat a když viděl, že se voda prýští plným pramenem, daroval Plaváčkovi dvanáct koní bílých jako labutě a na ně tolik zlata a stříbra a drahého kamení, co mohli unést.

Když přišel do toho druhého města, ptal se ho zase král, jakou jim nese novinu. - "Dobrou!" řekl Plaváček. "Dejte jabloň vykopat, najdete pod kořeny hada, toho zabijte; potom jabloň zase vsad'te a ponese vám ovoce jako kdy prve." - Král to dal hned udělat, a jabloň za noc oděla se květem, jako by ji růžemi osypal. Král měl velikou

radost a daroval Plaváčkovi dvanáct koni vraných jako havrani a na ně taky tolik bohatství, co mohli unést.

Plaváček jel potom dál, a když byl u černého moře, ptal se ho přívozník, zdali se dověděl, kdy bude vysvobozen. - "Dověděl," řekl Plaváček, "ale dříve mě převez, pak ti povím." - Přívozník se sice vzpouzel; ale když viděl, že není jiné pomoci, převezl ho přes i s jeho čtyřiadvaceti koňmi. - "Až zas budeš někoho převážet," řekl mu potom Plaváček, "dej mu veslo do ruky a vyskoč na břeh, a bude ten místo tebe přívozníkem."

Král ani svým očím nevěřil, když mu Plaváček ty tři zlaté vlasy děda Vševěda přinesl, a dcera jeho plakala, ne žalostí, ale radostí, že se zas vrátil. - "A kdes těch pěkných koni a toho velikého bohatství nabył?" ptal se král. - "Vysloužil jsem si to," řekl Plaváček a vypravoval, kterak tomu králi dopomohl zase k mladickým jablkům, co ze starých lidí dělají mladé, a tomu králi k živé vodě, co z nemocných dělá zdravé a z mrtvých živé. - "Mladicí jablka! Živá voda!" opakoval si potichu král. "Kdybych jedno snědl, omládl bych; a kdybych

i zemřel, tou vodou bych zas ožil!"
Bez meškání vydal se na cestu pro
mladicí jablka a pro živou vodu - a
potud se ještě nevrátil. A tak se stal
uhlířův syn zetěm královým, jak
sudička přisoudila, a král - snad ještě
pořád tam převáží přes černé moře!